

KARTA ZASAD SPRAWIEDLIWEGO HANDLU

A CHARTER OF FAIR TRADE
PRINCIPLES

Styczeń 2009

Spis treści

Wprowadzenie.....	5
Wspólna wizja	6
Definicja Sprawiedliwego Handlu	7
Zasady podstawowe	7
Dodatkowy wymiar Sprawiedliwego Handlu w zakresie praw pracowniczych	8
Realizacja – różne podejścia do Sprawiedliwego Handlu	10
Sprawiedliwy Handel jest unikalny.....	11

Wprowadzenie

Sprawiedliwy Handel (ang. Fair Trade lub Fairtrade¹) jest zasadniczo reakcją na porażkę handlu konwencjonalnego w zakresie zapewnienia ludziom w najbiedniejszych krajach świata trwałych środków utrzymania i zrównoważonych możliwości rozwoju; dowodem na to są dwa miliardy naszych współobywateli, którzy muszą przeżyć za mniej niż 2 dolary na dzień, choć nadzwyczaj ciężko pracują.

Ubóstwo i trudne warunki życia ograniczają wybory ludzi, podczas gdy siły rynkowe mają tendencję do dalszej ich marginalizacji i wykluczenia. To sprawia, że są podatni na wyzysk - zarówno rolnicy i rzemieślnicy w rodzinnych jednostkach produkcyjnych (zwani dalej “producentami”), jak i pracownicy najemni (zwani dalej “pracownikami”) w większych przedsiębiorstwach.

Ta *raison d'être* (racja istnienia) leży u podstaw wszelkich inicjatyw Sprawiedliwego Handlu i wyraża się w różnorodnych działaniach praktycznych i programach, aby lepiej odpowiadać na specyficzne potrzeby i uwarunkowania ludzi, na których ukierunkowane są poszczególne inicjatywy. Oczywiście jeden sposób działania nie może rozwiązać wszystkich problemów, doświadczanych w różnych sektorach produkcji (od kawy do rzemiosła), lokalizacji geograficznych (od Mali do Meksyku) czy na różnych etapach produkcji (od rolnika do pracownika fabryki).

Sprawiedliwy Handel dąży więc do spójności na poziomie zasad i wartości, przy jednoczesnej elastyczności na poziomie ich realizacji, co stanowi wyzwanie przy precyzowaniu idei w praktycznych i konkretnych procedurach, które mogą być stosowane powszechnie. Jednak zrozumienie podstawowych zasad Sprawiedliwego Handlu ma kluczowe znaczenie, ponieważ przyjęcie procedur w oderwaniu od tych zasad rodzi ryzyko utraty ważnego elementu całościowej filozofii, która została wypracowana przez organizacje Sprawiedliwego Handlu² na podstawie doświadczenia i dialogu w ciągu wielu lat. Stanowi to analogię do tendencji na szerszym polu społecznej odpowiedzialności biznesu, gdzie panuje coraz większa zgoda, że skuteczne zastosowanie wymaga autentycznego zaangażowania. W Sprawiedliwym Handlu jest niezaprzeczalne, że skuteczność zwiększa się nie tylko dzięki temu, co dana organizacja robi, ale również z jakiego powodu i w jaki sposób.

1. Pisownia Fairtrade (sic!) stosowana jest na określenie schematu certyfikacji produktów, prowadzonego przez Fairtrade Labelling Organizations International [obecnie Fairtrade International – przyp. tłum.].

2. Organizacje Sprawiedliwego Handlu (Fair Trade Organizations) to organizacje, dla których Sprawiedliwy Handel jest częścią ich misji i stanowi podstawowy obszar ich celów i działań. Są one aktywnie zaangażowane we wspieranie producentów, podnoszenie świadomości na temat Sprawiedliwego Handlu oraz kampanie na rzecz zmian w zasadach i praktykach konwencjonalnego handlu międzynarodowego. WFTO jest globalną siecią Organizacji Sprawiedliwego Handlu.

Celem niniejszej deklaracji jest zapewnienie jednolitego międzynarodowego punktu odniesienia dla Sprawiedliwego Handlu poprzez zwięzłe wyjaśnienie jego zasad i opisanie dwóch głównych nurtów ich realizacji. Jej celem jest również stworzenie podstaw dla przyszłego dialogu i współpracy pomiędzy organizacjami Sprawiedliwego Handlu – oraz między tymi organizacjami i innymi podmiotami – aby Sprawiedliwy Handel mógł w pełni rozwinąć swój potencjał dla zapewnienia większej równości w handlu międzynarodowym.

Wspólna wizja

Ruch Sprawiedliwego Handlu podziela wizję świata, w którym sprawiedliwość oraz zrównoważony rozwój leżą w centrum struktur i praktyk handlowych, dzięki czemu każdy człowiek poprzez swoją pracę może zapewnić sobie wystarczające i godne środki do życia oraz w pełni rozwinąć swój potencjał ludzki.

Ruch Sprawiedliwego Handlu podziela wiarę, że handel może stać się podstawowym czynnikiem ograniczania ubóstwa i bardziej zrównoważonego rozwoju, jednak jedynie wówczas, kiedy będzie prowadzony w tym celu, z większą przejrzystością i sprawiedliwością, niż jest to obecnie normą. Wierzimy, że osoby marginalizowane i pokrzywdzone będą

mogły rozwinąć swój potencjał, by w większym stopniu kierować swoją pracą i życiem dzięki lepszej organizacji, odpowiednim zasobom i wsparciu oraz będą mogły zapewnić sobie dostęp do rynków głównego nurtu na sprawiedliwych warunkach handlowych.

Wierzimy również, że ludzie i instytucje w krajach rozwiniętych poprą ten rodzaj handlu, kiedy poznają potrzeby producentów

„Sprawiedliwy Handel jest to partnerstwo w handlu, opierające się na dialogu, przejrzystości i szacunku, w którym dąży się do większej równości w handlu międzynarodowym...”

oraz możliwości, jakie oferuje Sprawiedliwy Handel, by zmienić i poprawić ich sytuację. Sprawiedliwy Handel napędzany jest przez świadome wybory konsumenckie, które zapewniają istotne wsparcie dla prowadzenia szerszej kampanii na rzecz zmian zasad handlu międzynarodowego i tworzenia bardziej sprawiedliwego systemu gospodarczego.

Sprawiedliwy Handel łączy cele osób w krajach rozwiniętych, które poszukują większej równowagi i sprawiedliwości, z potrzebami ludzi na Południu, którzy najbardziej tych zmian potrzebują. Pozwala on obywatelom wpływać na producentów za pośrednictwem swych działań i wyborów konsumenckich. Popyt na produkty Sprawiedliwego Handlu umożliwia organizacjom Sprawiedliwego Handlu i innym, które przyjmują praktyki handlowe Sprawiedliwego Handlu, rozszerzać zasięg i wpływ swojej pracy, jak również wyraźnie okazywać i wyrażać wobec rządów i decydentów poparcie społeczne dla zmiany zasad handlu międzynarodowego.

Definicja Sprawiedliwego Handlu

Obecnie przyjęta definicja Sprawiedliwego Handlu brzmi następująco:

Sprawiedliwy Handel jest to partnerstwo w handlu, opierające się na dialogu, przejrzystości i szacunku, w którym dąży się do większej równości w handlu międzynarodowym. Przyczynia się do zrównoważonego rozwoju poprzez oferowanie lepszych warunków handlowych dla marginalizowanych producentów i pracowników, szczególnie na Południu.

Organizacje Sprawiedliwego Handlu (wspierane przez konsumentów) aktywnie angażują się we wspieranie producentów, podnoszenie świadomości i kampanie na rzecz zmian zasad i praktyk konwencjonalnego handlu międzynarodowego.

Produkty Sprawiedliwego Handlu są wytwarzane i sprzedawane zgodnie z tymi zasadami, co – w miarę możliwości – jest weryfikowane przez wiarygodne, niezależne systemy gwarancyjne.

Zasady podstawowe

Zasady Sprawiedliwego Handlu opierają się na wieloletnich wspólnych doświadczeniach praktycznych organizacji Sprawiedliwego Handlu i odzwierciedlają różnorodność relacji Sprawiedliwego Handlu. Najważniejsze z nich są specyficzne dla Sprawiedliwego Handlu i są nierozdzielnie związane z jego celami rozwojowymi. Należą do nich:

Dostęp do rynku dla marginalizowanych producentów

Wielu producentów jest wyłączonych z rynków głównego nurtu o wysokiej wartości dodanej, albo dociera do nich jedynie poprzez długie i nieefektywne łańcuchy handlowe. Sprawiedliwy Handel pomaga producentom uzyskiwać korzyści społeczne dla swoich wspólnot, stosujących tradycyjne metody produkcji. Poprzez promowanie tych wartości (które nie są powszechnie uznane na rynku konwencjonalnym) umożliwia nabywcom handlować z producentami, którzy inaczej byliby z tych rynków wykluczeni. Pomaga również w skracaniu łańcuchów handlowych, dzięki czemu producenci otrzymują większą część finalnej ceny sprzedaży swoich towarów, niż jest normą w konwencjonalnym handlowaniu przy współudziale wielu pośredników.

„Sprawiedliwy Handel nie jest więc działalnością charytatywną, ale partnerstwem na rzecz zmian i rozwoju poprzez handel”

Zrównoważone i sprawiedliwe relacje handlowe

Podstawa ekonomiczna transakcji dokonywanych na zasadach Sprawiedliwego Handlu uwzględnia wszelkie koszty produkcji, zarówno bezpośrednie, jak i pośrednie, łącznie z ochroną zasobów naturalnych i zabezpieczeniem przyszłych

potrzeb inwestycyjnych. Warunki handlowe, oferowane przez nabywców Sprawiedliwego Handlu, zapewniają producentom i pracownikom zrównoważone źródło utrzymania, to jest takie, które nie tylko zaspokaja codzienne potrzeby, wynikające z konieczności zapewnienia dobrobytu gospodarczego, społecznego i dobrego stanu środowiska naturalnego, ale umożliwiają także poprawę warunków w przyszłości. Ceny i warunki płatności (w tym przedpłaty, jeśli są wymagane) są ustalane na podstawie oceny tych czynników, a nie tylko poprzez odniesienie do aktualnych warunków rynkowych. Istnieje zobowiązanie do długoterminowego partnerstwa handlowego, które umożliwia obu stronom współpracę poprzez wymianę informacji i planowanie; także uznawane jest znaczenie tych czynników dla zapewnienia godziwych warunków pracy.

Budowanie potencjału i wzmocnienie pozycji

Relacje Sprawiedliwego Handlu wspierają organizacje producentów w lepszym zrozumieniu warunków i trendów rynkowych oraz w rozwijaniu wiedzy, umiejętności i zasobów, aby uzyskali większą kontrolę i większy wpływ na własne życie.

Podnoszenie świadomości i rzecznictwo

Zasady Sprawiedliwego Handlu stanowią podstawę łączenia producentów z konsumentami oraz informowania konsumentów o potrzebie sprawiedliwości społecznej i możliwościach zmian. Wsparcie ze strony konsumentów umożliwia organizacjom Sprawiedliwego Handlu orędownie i prowadzenie kampanii na rzecz szerszych reform zasad handlu międzynarodowego, aby ostatecznie osiągnąć cel, jakim jest sprawiedliwy i godziwy system handlowy.

Sprawiedliwy Handel jako „umowa społeczna”

Wprowadzenie w życie tych podstawowych zasad zależne jest od zaangażowania w długoterminowe partnerstwo handlowe z producentami, oparte na dialogu, przejrzystości i wzajemnym szacunku. Transakcje dokonywane na zasadach Sprawiedliwego Handlu funkcjonują na podstawie niepisanej „umowy społecznej”, gdzie nabywcy (w tym konsumenci) zgadzają się czynić więcej, niż tego wymaga rynek konwencjonalny, jak zapłata sprawiedliwych cen, zapewnienie przedpłat czy wsparcia na rzecz budowania potencjału. W zamian producenci korzystają z pomocy oferowanej przez Sprawiedliwy Handel, aby poprawić warunki społeczne i ekonomiczne, szczególnie wśród najbardziej poszkodowanych członków ich organizacji. Sprawiedliwy Handel nie jest więc działalnością charytatywną, ale partnerstwem na rzecz zmian i rozwoju poprzez handel.

Dodatkowy wymiar Sprawiedliwego Handlu w zakresie praw pracowniczych

Sprawiedliwy Handel przestrzega również standardów (takich jak konwencje MOP), które zostały szeroko – ale bynajmniej nie powszechnie – przyjęte w krajowych systemach prawnych, jak również przez przedsiębiorstw w ramach dobrowolnych kodeksów postępowania. Jednakże naruszenia tych zasad są powszechne w krajach rozwijających się, a nawet w krajach najbardziej rozwiniętych, stąd za-

pewnienie ich przestrzegania pozostaje poważnym wyzwaniem. Podejście Sprawiedliwego Handlu do tego problemu opiera się na jego celach rozwojowych i uznaniu, że wyzysk jest przejawem ubóstwa i nierówności, a nie jego przyczyną.

Sprawiedliwy Handel stanowi próbę odpowiedzi na podstawowe przyczyny ubóstwa raczej poprzez nowe formy stosunków handlowych, niż tylko zwalczanie jego objawów przez kontrolę zgodności z normami w obrębie poszczególnych podmiotów gospodarczych i łańcuchów dostawczych. Co więcej, chociaż zgodność z wymogami prawnymi i poszanowanie podstawowych praw człowieka jest oczywiście ważne i nie podlega dyskusji, samo w sobie jest niewystarczające do osiągnięcia transformacji w kierunku niezbędnego rozwoju długoterminowego. Zmiany te wymagają głębszego zaangażowania ze strony uczestników łańcucha handlowego oraz zrozumienia szerszego kontekstu społecznego i politycznego stosunków i transakcji gospodarczych.

Dlatego nawet w tych zasadach Sprawiedliwego Handlu, które są formalnie współdzielone z podmiotami spoza ruchu, istnieje dodatkowy wymiar Sprawiedliwego Handlu, wskazany poniżej:

Zasady podstawowe	Dodatkowy Wymiar Sprawiedliwego Handlu
Godziwe warunki pracy, określone przez konwencje MOP	
Zatrudnienie jest wynikiem wolnego wyboru, przestrzegane jest prawo do wolnego zrzeszania się i negocjacji zbiorowych (Konwencja MOP nr 29, 97, 98, 105).	Organizowanie się wytwórców i pracowników jest integralną częścią celów rozwojowych Sprawiedliwego Handlu, toteż Sprawiedliwy Handel sprzyja mu i aktywnie je wspiera. Organizacje Sprawiedliwego Handlu wspierają budowanie potencjału organizacji producentów.
Zapewnione są godne warunki pracy, w tym prawo do bezpiecznego i higienicznego środowiska, godziny pracy nie są nadmiernie długie, nie jest dozwolone okrutne i nieludzkie taktowanie.	Przejrzyste i sprawiedliwe warunki handlowe umożliwiają i wspierają tworzenie godnych warunków pracy. Opierają się one na umowach pisemnych, które zapewniają przestrzeganie tych zasad, określają wspólnie uzgodnioną cenę i warunki płatności, łącznie z przedpłatą na wniosek producenta; biorą także pod uwagę termin, umożliwiający produkcję bez nadmiernie długich godzin pracy, oraz czynniki sezonowe, wpływające na producenta. Pracownicy wspierani są w aktywnej poprawie warunków ochrony zdrowia i bezpieczeństwa.
Brak dyskryminacji w jakimkolwiek aspekcie zatrudnienia, w tym przy przyjmowaniu do pracy, wynagradzaniu, awansie i rozwiązaniu umowy, ze względu na rasę, kastę, narodowość, religię, wiek, niepełnosprawność, płeć, stan cywilny, orientację seksualną, przynależność związkową, polityczną (Konwencja MOP nr 100 i 111).	Poprawa względnej pozycji kobiet i innych grup w niekorzystnej sytuacji jest kluczowym czynnikiem rozwoju. Aktywnie wspierane są szanse rozwoju potencjału pracowniczego grup, które są słabo reprezentowane w zawodach wymagających kwalifikacji lub na stanowiskach kierowniczych. Kobiety za tę samą pracę otrzymują wynagrodzenie takie, jak mężczyźni, w pełni uczestniczą w podejmowaniu decyzji dotyczących wykorzystania korzyści płynących z produkcji i partnerstwa w ramach Sprawiedliwego Handlu.

Przestrzegane są prawa dzieci (Konwencja MOP nr 138 i 182).	Rozumiemy znaczenie włączenie dzieci do pracy w rodzinnych jednostkach produkcyjnych oraz potrzebę nauki umiejętności, niezbędnych w życiu zawodowym, jednak każde zaangażowanie musi być ujawnione i monitorowane, nie powinno też negatywnie wpływać na dobre samopoczucie dzieci, ich bezpieczeństwo, możliwość nauki i potrzebę zabawy.

Równowaga środowiska naturalnego

Ciągła poprawa w zakresie oddziaływania produkcji i handlu na środowisko naturalne.	Wszyscy partnerzy uczestniczący w Sprawiedliwym Handlu współpracują w zakresie ciągłej poprawy wpływu produkcji i handlu na środowisko naturalne poprzez efektywne wykorzystanie surowców z odnawialnych źródeł, zmniejszenie zużycia energii ze źródeł nieodnawialnych oraz poprawę gospodarki odpadami. Zachęca się do przyjęcia ekologicznych metod produkcji w rolnictwie (w czasie i miejscu zależnym od warunków lokalnych).

Monitoring i ocena

Zgodność z zasadami oraz oddziaływanie są weryfikowane poprzez monitorowanie i ocenę.	Sprawiedliwy Handel jest systemem na rzecz rozwoju producentów, a nie zarządzania ryzykiem lub narzędziem marketingowym dla nabywców, choć ukazywanie zgodności [z zasadami] i oddziaływania są istotnymi elementami budowy i utrzymania zaufania nabywców i konsumentów. Procesy monitorowania i oceny powinny odzwierciedlać te cele. Powinny być rozwijane i realizowane na zasadzie współuczestnictwa, przy wykorzystaniu odpowiednich wskaźników, dla zachęcenia do udziału drobnych i marginalizowanych producentów, i w taki sposób, by zrekomensować poniesione przez nich koszty. Procesy monitorowania i oceny powinny być użyteczne dla wszystkich uczestników w mierzeniu postępów i określeniu obszarów wymagających poprawy.

Realizacja – różne podejścia do Sprawiedliwego Handlu

Produkty Sprawiedliwego Handlu to dobra i usługi, które są wytwarzane, wprowadzane do obrotu i sprzedawane zgodnie z powyższymi zasadami oraz tam, gdzie to możliwe, weryfikowane przez wiarygodne, niezależne systemy gwarancyjne, jak te prowadzone przez FLO („Fairtrade-Certified”) oraz WFTO (Sustainable Fair Trade Management System).

Wszystkie produkty Sprawiedliwego Handlu pochodzą od producentów i pracowników, którzy zobowiązali się do stosowania zasad Sprawiedliwego Handlu. Jednak w ramach łańcucha dostaw produkty Sprawiedliwego Handlu są sprzedawane i wprowadzane na rynek za pomocą dwóch odmiennych, lecz uzupełniających się kanałów: **Zintegrowany łańcuch dostaw**, w którym produkty Sprawiedliwego Handlu są

importowane i/lub rozprowadzane przez organizacje, dla których Sprawiedliwy Handel jest ośrodkiem ich misji i działań, i które wykorzystują go jako narzędzie rozwoju, służące wspierania producentów w niekorzystnej sytuacji i zmniejszaniu ubóstwa, a które łączą swoją działalność marketingową z podnoszeniem świadomości społecznej i kampaniami.

System certyfikacji produktu, w którym produkty spełniające standardy międzynarodowe są certyfikowane dla wskazania, że zostały wyprodukowane, sprzedane, przetworzone i zapakowane zgodnie z określonymi wymaganiami tych norm międzynarodowych.

Sprawiedliwy Handel jest unikalny

Sprawiedliwy Handel przewodzi na drodze zachęcania konsumentów do uwzględnienia konsekwencji społecznych, gospodarczych i ekologicznych ich zakupów. Chociaż w odpowiedzi na rosnące zainteresowanie rozwijane są inne inicjatywy zakupów etycznych, unikalne podejście Sprawiedliwego Handlu wciąż pozostaje najskuteczniejsze w zakresie wsparcia dla producentów i konsumentów. Ruch Sprawiedliwego Handlu jest świadomy pokładanego z w nim zaufania społecznego i jest zaangażowany w rozwój i promocję możliwie najwyższych standardów rzetelności, przejrzystości i odpowiedzialności, aby to zaufanie utrzymać i chronić.

Na podstawie http://www.wfto.com/index.php?option=com_content&task=view&id=1082&Itemid=334

Tłumaczenie na język polski: © Polskie Stowarzyszenie Sprawiedliwego Handlu
Polish translation: © Polish Fair Trade Association